

13.4.2011

Dnro 3860/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

VERONPALAUTUKSEN ULOSMITTAUS ELINKEINONHARJOITAJALTA

1

KANTELU

Arvostelette ulosottoviranomaisen menettelyä elinkeinotulon ulosmittauksessa. Teillä oli ollut velkoja ulosotossa entisessä Lahden ulosottovirastossa, sittemmin Päijät-Hämeen ulosottovirastossa. Te arvostelette sitä, että elinkeinotulon ulosmittauksessa pidätys suoritetaan kunkin maksuerän bruttomäärästä. Arvostelette myös veronpalautuksen täysimääräistä ulosmittaamista silloin, kun kysymys on elinkeinonharjoittajasta.

- - -

3

RATKAISU

Elinkeinotulon ulosmittauksesta on säännökset ulosottokaaren 4 luvun 64-66 §:ssä. Vastaavat säännökset olivat ennen 1.1.2008 voimassa olleessa ulosottolaissa.

Ulosottokaaren 4 luvun 64 § koskee luonnollisen henkilön toistuvaa elinkeinotuloa. Jos velallinen on elinkeinoa harjoittava luonnollinen henkilö, hänen saamastaan toistuvasta elinkeinotulosta jätetään ulosmittaamatta viisikuudesosaa. Velalliselle voidaan ulosottomiehen harkinnan mukaan jättää tätä enemmän, jos velallinen voi siten jatkaa elinkeinotoimintaa tai jos velallisen maksukyky on erityisen syyn vuoksi olennaisesti heikentynyt tai tätä vähemmänkin, jos sitä voidaan pitää velallisen varallisuusasemaan nähden kohtuullisena tai jos velallinen on olennaisesti laiminlyönyt elinkeinoonsa liittyviä maksuvelvoitteita. Lisäksi noudatetaan soveltuvin osin mitä suojaosuudesta, menettelystä sekä maksusuunnitelmasta ja maksusopimuksesta on säädetty palkan ulosmittauksen osalta.

4 luvun 65 § sääntelee muuta elinkeinotuloa. Muusta elinkeinotulosta on kysymys, kun luonnolliselta henkilöltä ulosmitataan muuta kuin toistuvaa elinkeinotuloa tai kun yhteisöltä ulosmitataan elinkeinotuloa. Tällainen tulo voidaan ulosmitata saatavana, mutta ulosmittauksen määrää saadaan rajoittaa, jos velallinen voi siten jatkaa elinkeino- tai liiketoimintaa eikä menettelyä voida pitää olennaisesti hakijan edun vastaisena. Jos tulo on toistuvaa, noudatetaan soveltuvin osin, mitä palkan ulosmittauksesta säädetään.

Hallituksen esityksessä HE 13/2005, jolla elinkeinotulon sääntelyä ulosottolaissa uudistettiin, todetaan 64 §:n perusteluissa, että ulosmitattava osa lasketaan aikaisemmin noudatetun tavan mukaisesti kunkin maksuerän bruttomäärästä. Esityksessä korostetaan, että ulosottomiehellä on tarpeen olla laajahko harkintavalta elinkeinotulosta ulosmitattavan määrän suhteen, koska elinkeinotoiminnan laatu, kustannusrakenne ja muut vastaavat seikat vaihtelevat. Tarkoituksena on kaikissa tapauksissa

turvata elinkeinotoiminnan jatkuminen tilapäisistä maksuvaikeuksista huolimatta sekä yrittäjän että hänen perheensä toimeentulo. Ulosottomiehen olisi perustelujen mukaan käytettävä harkintavaltaansa ulosottokaaren 1 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla asianmukaisella tavalla.

65 §:n osalta samassa hallituksen esityksessä todetaan, että pykälään on otettu uudet rajoitussäännökset, jotka koskevat kaikenlaisen muun kuin 64 §:ssä tarkoitetun elinkeinotulon ulosmittausta. Säännökset ovat tarpeen, koska myös muunlaisen elinkeinotulon osalta on vastaavia perusteita rajoittaa ulosmittauksen määrää. Edelleen perusteluissa todetaan, että ulosmittauksen määrän rajoittamisen edellytyksenä olisi, että velallinen voi siten jatkaa elinkeino- tai liiketoimintaa. Velallisen täytyisi voida suorittaa tulosta toiminnan kulut ja verot. Luonnollisen henkilön pitäisi lisäksi voida rahoittaa omaa ja perheensä toimeentulo. Toisaalta ulosmittauksen määrän rajoittaminen ei saisi olla olennaisesti hakijan edun vastaista. Elinkeino- tai liiketoiminnan täytyisi tuottaa myös hakijalle riittävä suoritus. Muu elinkeinotulo voi olla käytännössä niin monentyyppistä, ettei laissa ole mahdollista asettaa edes ulosmittauksen määrän pääsääntöä. Määrä jäisi ulosottomiehen tapauskohtaiseen harkintaan. Ulosottomiehen tulisi käyttää harkintavaltaansa 1 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla yhdenvertaisella ja muutoinkin asianmukaisella tavalla. Määrän rajoittamisessa olisi otettava huomioon yhtäältä elinkeino- tai liiketoiminnan kulut sekä yrittäjän ja hänen perheensä tarvitsema elatus. Toisaalta olisi otettava huomioon hakijan oikeus riittävään suoritukseen. Harkinnan jonkinlaisena lähtökohtana toimisi oletettavasti käytännössä 64 §:n mukainen pääsääntö myös tässä tilanteessa. Ulosmitattava osuus voitaisiin myös määrittää kokonaistulosta siten, että yksittäisistä eristä ulosmitattaisiin keskimääräistä enemmän tai vähemmän.

Edellä esitettyjen lainkohtien ja lainvalmisteluasiakirjojen perusteella lähtökohtana on siis toistuvan elinkeinotulon osalta se, että elinkeinotulosta jätetään ulosmittaamatta viisikuudesosaa. Sen sijaan muun elinkeinotulon osalta on ulosmitattava määrä jätetty ulosottomiehen kokonaisharkinnan varaan. Tällöin lähtökohtana on elinkeinotulo kokonaisuudessaan ja sen ulosmittauksen rajoittaminen yhteen kuudesosaan kokonaistulosta.

Mitä sitten tulee veronpalautuksen ulosmittaamiseen ja sen kohteluun elinkeinotulona totean, että palkkatulon osalta oli ulosottokaaren 4 luvun 19 §:n säännöstä vastanneen ulosottolain 4 luvun 19 §:n esitöissä todettu muun muassa, että veronpalautussaatava voitaisiin ehdotettujen säännösten estämättä ulosmitata kokonaan, vaikka se olisi kertynyt esimerkiksi ulosmittauskelvottomista etuuksista toimitetuista ennakonpidätyksistä. Esityksen mukaan tämä vastasi vakiintunutta ulosotto- ja oikeuskäytäntöä, joka perustui korkeimman oikeuden tuomioon (KKO 1981 II 36). Hallituksen esityksessä todetaan seuraavaa: "Veronalaiset etuudet on yleensä maksettu palkan sijasta, ja veronpalautus voidaan katsoa niistä kertyneeksi säästökäsi. Ennakkoperintälain 3 §:n mukaan ennakonpidätyksen määrän on vastattava mahdollisimman tarkoin verovelvollisen maksettavaa verojen määrään. Verovelvollinen voi itse vaikuttaa ennakonpidätyksen suuruuteen. Lisäksi palkan ulosmittauksen määrällisiä rajoituksia olisi hyvin vaikea laskea jälkikäteen. Jos veronpalautus ulosmitataan, toistuvaistulon ulosmittauksessa voidaan vastaavasti antaa helpotus ehdotetun luvun 51-53 §:n nojalla." (HE 13/2005 vp).

Elinkeinotulon ulosmittaus poikkeaa palkan ulosmittauksesta muun muassa siten, että elinkeinotulon ulosmittaus on bruttomääräistä, kun taas palkan ulosmittauksen perusteena olevasta palkasta vähennetään palkasta maksettava vero. Myöskin ulosmitattavan määrän osalta ulosottomiehelle on jätetty paljon laajempi harkintavalta kuin palkkatulon ulosmittauksen osalta, kuten edellä esitetyistä säännöksistä ilmenee. Kuten olette kantelussanne todennut, myöskään ennakonpidätyksen oikea mitoittaminen ei elinkeinonharjoittajan osalta välttämättä onnistu siten kuin säännöllisen ansiotulon osalta on mahdollista.

Edellä mainitut säännökset huomioon ottaen on mielestäni myös tältä osin jäävä ulosottomiehen harkintaan, missä määrin veronpalautus voidaan ottaa osana elinkeinotuloa huomioon määrättäessä ulosmittauksen määrää. Edellä mainituissa lainvalmisteluasiakirjoissa korostetaan kokonaisharkintaa, joten tältäkin osin veronpalautusta ei mielestäni voi käsitellä erillisenä kysymyksenä.

Saadun selvityksen perusteella katson kuitenkin, ettei Lahden ulosottovirastossa ja sittemmin Päijät-Hämeen ulosottovirastossa ole ylitetty ulosottomiehelle kuuluvaa harkintavaltaa tai menetelty muutoin lainvastaisesti. Näin ollen kantelu ei ulosottoviraston osalta johda enempään toimenpiteisiin.

Saatan kuitenkin käsitykseni elinkeinonharjoittajan veronpalautuksen ulosmittauksesta Päijät-Hämeen ulosottoviraston ja Valtakunnanvoudinviraston tietoon ja huomioon otettavaksi.